

Širokoúhlý den v Ponrepu

- ▶ Smrt v sedle
- ▶ Pochodně
- ▶ Valčík pro milión
- ▶ A pátý jezdec je strach
- ▶ Sen noci svatojánské

První zkušenosti a úvahy

Rok 1956 ve *Filmu a době*

1956 ve *Filmu a době*: Kompozice

- ▶ Venžer – Gordejčuk – Ščekutěv, *Nové možnosti filmového umění*, s. 115-118. (původně vyšlo v *Iskusstvo kino*, č. 1, r. 1955)
- ▶ M. Kaplan, *Otázky kompozice*, s. 119-122. (původně vyšlo tamtéž)

Texty v čítance:

- ▶ Jaroslav Brož, *Rozhovor s Otakarem Vávrou o širokém plátnu*, s. 123-125.
 - ▶ Jaroslav Brož, *Eduard Hofman o možnostech a vyhlídkách širokoúhlého filmu*, s. 271-272.
 - ▶ Jaroslav Brož, *Rozhovor s Jiřím Trnkou*, s. 350-352.
-

▶

Nové možnosti filmového umění

- ▶ „Ani sovětské, ani zahraniční souvislosti ještě neumožňují soudit, jakou roli sehraje široké plátno v dalším rozvoji filmového umění: zda vytlačí plátno obvyklého typu nebo zda bude v té či oné formě existovat vedle něho. Nepochybné však je, že široké plátno značně obohacuje optické dojmy z filmu.“
 - ▶ „Protože obraz zabírá celé zorné pole, divákovi se zdá, že zmizela stěna s plátnem a že se děj filmu odvíjí přímo před ním.“
 - ▶ „Cílem stereofonie je dosažení takového plastického zvuku, jaký slyšíme v životě.“
-

▶

...kina

- ▶ „Většina našich kin má podobu dlouhého obdélníku a je proto nevhodná pro promítání panoramatických filmů.“
 - ▶ „A i když možná panoramatické filmy nevytlačí filmy normální a budou se promítat vedle nich, pak bez ohledu na tuto skutečnost musí být možnost promítání panoramatických filmů zajištěna v každém novém kinu.“
-
- ▶

... filmy

- ▶ „Jinou otázkou jsou tvůrčí problémy tohoto nového typu filmu. Zde teprve vyhmataváme – stejně jako zahraniční filmoví pracovníci – cesty, jež povedou k využití nových, neobyčejně výrazných uměleckých prostředků.“
 - ▶ „Filmoví pracovníci, kteří chtějí natáčet panoramatické filmy, se musí zříci mnoha profesionálních návyků a představ, musí se naučit kvalitativně zcela nově pohlížet na materiál.“
 - ▶ „Jestliže široký obraz umožňuje při panoramě běhu zachytit všechny etapy závodu od startu až do finišu, jestliže poskytuje možnost zachytit v jediném záběru celé fotbalové utkání, vyznívá rychlé panorámování po statickém objektu zcela protikladně.“
-
- ▶

-
- ▶ „Záběry věnované vojenské přehlídce na Prvního máje na Rudém náměstí přesvědčivě ukazují, jak široké plátno mění pohled diváka na masové scény. Na normálním filmu se tváře účastníků přehlídky nedaly rozpoznat a kameramani je proto museli natáčet ve velkých detailech. Nyní však divák může pozorovat podle své volby kteréhokoliv účastníka přehlídky.“
 - ▶ „Zkušenosti z našich prvních snímků ukázaly, že rozhodující význam při kompozici obrazu pro široké plátno má početnost plánů a zejména organizace předního plánu. Obraz dostává hloubku a stává se plastickým tehdy, když je jeho hloubka podtržena prvním plánem. Proto jsou v prvních filmech zdařilé celkové záběry natočené přes kvetoucí strom a pohled na jezero se smuteční vrbou v předním plánu aj.“
-

-
- ▶ „Plastičnost obrazu se dosahuje zdůrazněním perspektivy. A toho může být dosaženo nejenom ostrým oddělením prvního, druhého, třetího a dalších plánů, jdoucích do hloubky obrazu, ale i kontrastním osvětlením.“
 - ▶ „Ale o otázce kompozice velkých detailů nemůžeme vyslovit ani takové předběžné soudy. Problém velkého detailu na širokém plátně nebyl do dnešní doby vyřešen. Domníváme se, že v detailu může být člověk ukázán jenom na pozadí druhého a třetího plánu. Tehdy ho budeme vidět jako v životě. Jestliže lidská tvář zaujme v dokumentárním filmu celou plochu širokého plátna, pak toto zvětšení obrazu bude divákovi bránit v tom, aby pochopil psychický stav zobrazovaného člověka.“
-

-
- ▶ „Široké plátno vyžaduje nové, dosud ještě neobjevené zásady komposice, zvláštní chápání perspektivy a proporcí obrazu.“
 - ▶ „Široké plátno však vyžaduje nejenom objevování nových zásad obrazové komposice, ale nové zásady montáže. Řada scén, potřebných dříve v složité, rozkouskované montáži, může být nyní natočena v jediném záběru. Je nepochybně, že v panoramatických filmech se množství montážních celků značně sníží a délka jednotlivých částí zvýší. Ale krátký montážní celek, prostřih, bude mít zřejmě své oprávnění i v panoramatickém filmu.“
-

Otázky komposice

- ▶ „Lidský zrak, zvyklý dříve především na střed plátna, se nyní začíná svobodně rozhlížet od středu do stran, sbíraje dojmy z celé řady objektů.“
 - ▶ „Zdálo by se, že lidský zrak se musí rozptylovat, rozbíhat po širokém plátnu, že si nebude moci za krátký okamžik, v němž je obraz promítán, vybrat z něho to nejdůležitější, co je v něm obsaženo.“
 - ▶ „Ale zázračná schopnost lidského zraku, jež mu dovoluje klouzat s předmětu na předmět jako by ohmatával obrysy lidských postav, formu věcí, plochu a hrany architektury, mu umožnila přijímat i na širokém plátnu svobodně a snadno vše, co je v něm umístěno od jednoho kraje do druhého.“
-

-
- ▶ „Široký obraz se svou rozmanitou a rozvinutou komposicí nejenom že neztěžuje naše vidění, ale naopak organicky odpovídá normálním optickým dojmům ve skutečnosti.“
 - ▶ „Ale to je ještě málo: vzpomínali jsme již na to, že spolu s rozmachem do stran navodily panoramatické filmy výrazný dojem čehosi velkého, rozšířeného, přiblíženého, tak jako v normálním filmu bývají přiblíženy jen vskutku velké detaily herců.“
-
- ▶

... velký detail lidské tváře

- ▶ „...vždyť když uvidíme lidskou tvář, zaujímající celý střed širokého plátna, pak okraje plátna budou nutně prázdné, což může narušit celistvost komposiční výstavby. Budeme si to však moci prověřit teprve tehdy, až uvidíme na plátně umělecké filmy.“
 - ▶ „Ale dvojdetail na širokém plátnu je již něčím novým [...] A tři, čtyři, pět velkých detailů lidských tváří ukázaných současně a vedle sebe dodá obrazu úctyhodný monumentální charakter a nesporně zvýší jeho výraznost.“
-
- ▶

-
- ▶ „Totéž je možno ještě větším právem tvrdit i o krajině a architektuře. Je možno říci, že takové obrazy přírody, jako vlnící se lány obilí, lesní houština, nekonečná step, mořské prostory, pro něž je charakteristická jejich rozvinutá horizontální linie, přímo čekaly na objevení širokého plátna.“
 - ▶ „... to vše navozuje dojem něčeho zvětšeného, tak blízkého divákovi, že se mu zdá, že ještě trochu – a přestane pociťovat hranici mezi hledištěm kina a dějem na plátně.“
-
- ▶

-
- ▶ „Kompozice nového plátna – to je kompozice velikých obrazů, monumentálních forem, širokého, epického ladění. Velkolepý rozvoj událostí, zvětšené formy interiérů, architektury, krajiny – to je pravý živel širokého plátna. Střetnutí velkých lidských charakterů, bojové scény, epos revolučních let, široká plátna historických událostí – to vše může být jedinečně zachyceno na širokém plátnu.“
-
- ▶

-
- ▶ „To vše samozřejmě neznamena, že lyrické scény a psychologické prožitky musí být na širokém plátnu odrazeny slaběji; již jsme podotkli, že jediný portrét může být rovněž zákonitě komponován do středu nebo dokonce na jeden z okrajů širokého plátna, jestliže ostatní prostředky kompoiční výstavby obrazu – světlo a barva, optický charakter obrazu – budou napomáhat fixaci pozornosti na postavu portrétovaného. Mohou tedy být na širokém plátnu, stejně jako na plátnu »starém«, zachyceny jakékoliv události, a to i velmi komorního ladění.“
-

Rozhovor s Otakarem Vávrou o širokém plátnu

- ▶ Člen československé delegace na XVI. mezinárodní filmový festival v Benátkách – „měl možnost shlédnout celou řadu filmů natočených na široký formát a [...] nad tvůrčími problémy s tím spojenými se již mohl důkladněji zamyslit.“

Eduard Hofman o možnostech a vyhlídkách širokoúhlého filmu

- ▶ „Po režiséru Otakaru Vávrovi jsme vyhledali ředitele Studia hraných filmů Eduarda Hofmana, abychom si s ním ujasnili některé problémy, před něž staví naši kinematografii rozvoj nových technik projekce filmů na široký formát.“
-
- ▶

Rozhovor s Jiřím Trnkou

- ▶ „Při zjišťování názorů předních tvůrčích pracovníků na možnosti využití nových filmových technik v československé filmové tvorbě, vyzpovídali jsme si tentokrát mistra loutkového filmu, J. Trnku, který byl nedávno pověřen úkolem připravit k natáčení loutkový film, vhodný k vyzkoušení širokoúhlé natáčecí techniky a čtyřkanálového prostorového zvuku.“
-
- ▶

Zvykáme si...

Po roce 1956

Kino 1956, č. 21, s. 323.

-
- ▶ -dv-, V čem tkví novátorství širokoúhlého filmu? *Film a doba* 1957, č. 2, s. 137-138.
 - ▶ Ivan Dvořák, K některým tvůrčím problémům širokoúhlého filmu. *Film a doba* 1957, č. 3, s. 156-158.
 - ▶ -tak-, Na širokém plátně klid. *Film a doba* 1960, č. 2, s. 125.

 - ▶ Další texty součástí čítanky
-
- ▶

V čem tkví novátorství širokoúhlého filmu

- ▶ Polemika s článkem „Co ukázaly filmy na široké plátno v Karlových Varech“
 - ▶ „J. K. tvrdí, že člověk si na široké plátno velmi brzy »zvykne«. To je jistě chvályhodná skutečnost, nikoliv však argument proti širokému plátnu, jak se snaží pisatel dokázat. Zvyk je druhá přirozenost, jak praví lidové přísloví. A široké plátno je průkopnické v tom, že ještě více než normální formát přizpůsobilo filmovou projekci přirozenosti lidského oka.“
-
- ▶

-
- ▶ „Ale to nejdůležitější, co J. K. opomenul připomenout, je stereofonní zvukový záznam, který je nedílnou součástí širokoúhlého filmu systému »Cinemascope« a který je skutečně revolucí ve filmové technice. Oba nové prvky – širokoúhlý obraz a stereofonní zvuk – se vzájemně doplňují a měly by se i vzájemně podmiňovat. Širokoúhlé filmy s normálním, jednokanálovým zvukovým záznamem – to je jen polovina cesty k »stoprocentnímu« širokoúhlému filmu, nemluvě o normálních filmech, promítaných s pomocí předsádky a maskovacího okénka u běžné promítací aparatury, na »široké plátno«. To je – mírně řečeno – jen kamufláž, matoucí obecnstvo.“
-

K některým tvůrčím problémům širokoúhlého filmu

- ▶ „... kromě několika tisíc šťastlivců, kteří měli příležitost zhlédnout pěknou kolekci širokoúhlých filmů na IX. MFF v Karlových Varech, jsou široké vrstvy diváků odkázány jen na pražské kino panorama Alfa, které dosud uvedlo pouze jeden celovečerní film a hrstku snímků krátkých a středometrážních.“
 - ▶ „Pro naše filmové tvůrčí pracovníky je širokoúhlý film sotva zrozeným batoletem.“
 - ▶ „Za vylíčeného stavu naší produkce širokoúhlých filmů [...] působí snad poněkud předčasně snaha, hovořit o tvůrčích problémech tam, kde se kde se dosud téměř nic nevytvořilo.“
 - ▶ „Přesto se domnívám, že právě k »rozběhu« domácí produkce v této oblasti neuškodí uvést několik myšlenek a *podnětů*, ke kterým cizí produkce dala impuls a naše produkce je vlastní praxí zpřesní a zkoriguje.“
-

... námět

- ▶ „technická revoluce rovnocenná s nástupem zvuku či barvy v kinematografii.“
 - ▶ 100% CinemaScope (širokoúhlý film): 1:2,55 + čtyřkanálový zvukový záznam
 - ▶ Vs. široké plátno s jednocanálovým zvukem
 - ▶ „... již autor námětu širokého filmu musí počítat se zvláštnostmi realizace, které spočívají – po stránce obrazové – nesporně a především ve vnější efektnosti obrazu. S tohoto hlediska je pochopitelné, že pro širokoúhlý film budou méně vhodné náměty komorní a psychologické...“
 - ▶ „Vždyť obraz, který je téměř třikrát tak široký jako normální projekce, má-li plnit svůj účel, musí být funkčně využit.“
-

... scénář

- ▶ „Nepříliš radostná úroveň naší produkce hraných filmů z minulých let se v poslední době díky několika zdařilým dílům poněkud pozvedla. Nedopusťme proto, aby ji technický převrat širokoúhlého filmu srazil opět dolů, jak tomu bylo s kvalitou filmů při nástupu zvuku. Za odvrácení tohoto nebezpečí mají odpovědnost především scénáristé, kteří v technické novince musí zejména hledat prostředek k účinnějšímu vyjádření ideových i estetických hodnot jejich díla a nikoliv jen samoučelnou technickou novinku.“
-

▶ „»Široké plátno« působí především daleko intenzivnějším dojmem bezprostřední reality než dosavadní běžný formát. V horizontální rovině je pro diváka prakticky »bez hranic«, protože zabírá celou stěnu biografu, jeho rozměr dovoluje zobrazit s velkou ostrostí několik paralelních dějů do šířky i do hloubky. »Pozadí« hraného děje je na širokém plátně mnohem zřetelnější a výraznější, plocha umožňuje obsáhnout bohatě členěné a rozsáhlé stavby, exteriéry, skupiny postav apod. Na druhé straně lze pomocí širokoúhlého obrazu s velkou sugestivností vyjádřit pustinu, samotu, nedozírné prostory. Plenéry jsou na širokém plátně rozjasněnější, temnoty hutnější a hrozivější než na normálním formátu.“

... kamera a režie

- ▶ „nejbližší vztah ke specifičnosti širokoúhlého filmu mají ovšem přímí realizátoři díla – *režisér a kameraman*. Ti se tvůrčím způsobem zmocňují nové techniky, které dávají konkrétní tvar i účin. Připomeňme si, že *střih*, který dává filmu v střihové skladbě definitivní tvar celku, má u širokoúhlého formátu daleko méně významnou roli než u filmu normálního.“
- ▶ Nedostatek: „omezené pohybové i střihové možnosti“

-
- ▶ „Obrazy širokoúhlého filmu se prakticky nemohou prolínat, stírat nebo obracet, obtížné je použít prudších »švenků« a rychlých jízd, řada obrazových a střihových triků – běžných dnes u normálního formátu – je pro »široké plátno« nepoužitelná. Použití těchto prvků by totiž při veliké šířce projekční plochy vedlo – zejména u filmu barevného – k nežádoucím, skreslujícím a deformujícím zrakovým vjemům, pro divákovo oko často značně nepříjemným.“
-
- ▶

... barva

- ▶ „Při dosavadních zkušenostech – a z toho vyplývajících perspektivách – musíme s použitím barvy počítat u převážné většiny širokoúhlých filmů, které budou vytvořeny. Barva u CinemaScopu nejen zvyšuje účinek nového formátu jako pestré podívané, ale také do značné míry nahrazuje výše uvedené nedostatky. Při hodnocení realizačních možností musíme tedy s použitím barevného materiálu počítat.“
-
- ▶

-
- ▶ „Nedostatečné pohybové a stříhové možnosti obrazu mohou tvůrci filmu ve zvýšené míře nahradit bohatou komposicí jednotlivých záběrů.“
 - ▶ „V širokoúhlém filmu lze například v jediném záběru zachytit několik paralelních dějů, v komposici a snímání záběru zdůrazněných nebo odsunutých stranou podle důležitosti.“
 - ▶ „Děje lze úspěšně rozložit i do hloubky“
 - ▶ „Možnost spojení výrazného celku i detailu v jediném záběru je dalším významným tvůrčím předpokladem, který CinemaScope skýtá.“
-

Na širokém plátně klid

- ▶ „Každý měsíc se u nás zvyšuje počet kin se širokým plátnem – a s každým nově otevřeným kinem se stává naléhavější otázka: co v nich hrát?“
 - ▶ „Naše kinematografie nám prozatím poskytovala průměrně dva širokoúhlé filmy ročně. Teprve v průběhu pětiletky se jejich počet má zvýšit ze čtyř na osm. V ostatních lidově demokratických státech tato technika pokulhává ještě ztelněji.“
-

